

Мінна безпека та охорона праці в українських агрокомпаніях

Вступ

1. Правове регулювання в Україні
2. Зобов'язання роботодавця у реаліях війни
3. Зобов'язання працівника у реаліях війни
4. Розробка та впровадження політик мінної безпеки
5. Адаптація до вимог законодавства України

В

Агресія російської федерації триває, відповідно, аграрний сектор України стикається з безпрецедентними викликами, зокрема через насиченість сільськогосподарських угідь вибухонебезпечними предметами. Серед іншого, така ситуація вимагає від аграрних компаній-роботодавців суворого та добре поінформованого підходу до безпеки праці в умовах високого рівня мінних ризиків.

Основою такого підходу є Explosive Ordnance Risk Education (EORE) — навчання щодо ризиків, пов'язаних з вибухонебезпечними предметами. Інтеграція методик такого навчання в корпоративні політики з охорони праці та в систему документів із охорони праці дозволить не лише захистити працівників українських агрокомпаній, а й зменшити ризики відповідальності керівників.

1. Правове регулювання в Україні

Основою правового регулювання охорони праці є Кодекс законів про працю України й Закон України "Про охорону праці". Особливу увагу мінній безпеці приділено в Законі України "Про забезпечення безпеки громадян на територіях, що зазнали негативного впливу внаслідок збройного конфлікту", а також у постановах Кабінету Міністрів України та Міністерства соціальної політики.

Інша стаття за темою: Послуги розмінування в Україні

Необхідно також враховувати міжнародні регулюючі документи, зокрема Оттавський договір, а також конвенції Міжнародної організації праці № 81, № 129, № 174 і № 187. Крім того, важливо враховувати методики Женевського міжнародного центру з гуманітарного розмінування, які встановлюють детальні керівні принципи комплексного управління ризиками, пов'язаними з вибухонебезпечними предметами.

2. Зобов'язання роботодавця у реаліях війни

Реалії війни в Україні зобов'язують роботодавців не лише забезпечувати

загальну безпеку на робочому місці, а й протидіяти конкретним загрозам, пов'язаним із мінами та вибухонебезпечними предметами. Роботодавці, зокрема повинні:

- проводити ретельну оцінку ризиків, особливо зосереджуючись на ризиках, пов'язаних з вибухонебезпечними предметами. Це передбачає виявлення потенційних районів, уражених мінами, категоризацію рівнів ризику та впровадження цільових заходів мінної безпеки;
- інтегрувати методики EORE в протоколи мінної безпеки компанії, щоб гарантувати, що кожен працівник знає і навчений розпізнавати небезпеки, відповідній поведінці та процедурам реагування на надзвичайні ситуації;
- системно забезпечити ведення детальних записів про навчальні заняття з процедур мінної безпеки та документування інцидентів. Ця документація слугує доказом дотримання правил мінної безпеки і є важливим інструментом як для постійного вдосконалення, так і для правового захисту роботодавця;
- активно співпрацювати з місцевими органами влади, такими як Державна служба з надзвичайних ситуацій (ДСНС) та Міністерство внутрішніх справ, щоб забезпечити найбезпечніші маршрути для пересування працівників. Підтвердження безпечності обраних маршрутів у відповідних органах влади та забезпечення працівників надійними засобами зв'язку під час пересування та роботи є важливими кроками у зменшенні ризиків;
- розуміти конкретні загрози, які становлять міни та вибухонебезпечні залишки війни, особливо ті, що приховані на сільськогосподарських полях. Зокрема важливо знати компоненти боєприпасів, кількість вибухових речовин і близькість до потенційних жертв;
- планувати відповідні заходи мінної безпеки, які охоплюють не лише безпосередні ризики, але й довгострокові наслідки впливу мін і вибухонебезпечних залишків війни. З часом ці вибухонебезпечні залишки можуть втрачати свою стабільність, що робить їх ще більш небезпечними.

Крім того, роботодавцям рекомендується переглянути й адаптувати наявні навчальні програми до нових реалій, забезпечивши, щоб увесь персонал, особливо зайнятий у технологічних операціях, був добре обізнаний про небезпеку мін й інших залишків бойових дій.

3. Зобов'язання працівника у реаліях війни

Працівники на територіях, забруднених вибухонебезпечними предметами, повинні виконувати свої обов'язки з максимальною обережністю, розуміючи, що порушення правил або недбалість можуть мати серйозні юридичні й особисті наслідки.

Зокрема, працівники повинні:

- мати глибоке розуміння вибухонебезпечних факторів, характерних для боєприпасів, зокрема миттєвого підвищення тиску під час детонації, а також небезпеки осколкового, термічного й ударного ураження. Усвідомлення цих ризиків є першим кроком у плануванні та впровадженні відповідних заходів мінної безпеки;
- суворо дотримуватися визначених безпечних маршрутів, зберігаючи пильність щодо підозрілих предметів, особливо якщо в цьому районі раніше велися бойові дії;
- при виявленні будь-яких підозрілих предметів негайно повідомляти ДСНС і

поліцію, забезпечуючи швидке реагування для зменшення потенційних ризиків;

- брати активну участь у тренінгах і навчаннях з мінної безпеки, щоб бути в курсі найкращих практик пересування та роботи на територіях, що постраждали від мін.

Треба пам'ятати, що недотримання встановлених протоколів мінної безпеки в умовах, коли їх порушення може призвести до заподіяння шкоди здоров'ю працівника або, що ще гірше, до загибелі працівника, може бути підставою для кримінальної відповідальності.

4. Розробка та впровадження політик мінної безпеки

Враховуючи специфіку аграрного сектору України та підвищені ризики, необхідно не лише адаптувати існуючі документи з охорони праці, але й розробити нові, які враховуватимуть унікальні умови воєнного часу.

План їх розробки та впровадження має забезпечити:

- ревізію та оновлення існуючих документів. Для цього варто створити, наприклад, чек-лист для проведення аудиту стану охорони праці, який буде відправною точкою для перевірки актуальності існуючих документів;
- розробку нових інструкцій і програм. Особливу увагу треба приділити розробці інструкцій з охорони праці, які враховують ризики, пов'язані з мінною загрозою;
- систематизацію та реєстрацію документації. Всі інструкції, програми навчальні, накази й інші документи повинні бути добре організовані та систематично зареєстровані. Журнали реєстрації вступного інструктажу, журнали реєстрації інструктажів на робочому місці тощо мають бути завжди актуальними та доступними для працівників;
- розробку спеціалізованих програм евакуації. Важливим аспектом політик мінної безпеки є розробка чітких і зрозумілих планів евакуації та дій у разі виявлення вибухонебезпечних предметів, а також у випадку ураження працівників такими предметами. Ці програми мають містити інформацію про безпечні маршрути пересування, місця збору й алгоритми спілкування зі службами екстреної допомоги;
- доступність і правильне розуміння політик мінної безпеки. Кожен працівник має розуміти свої права й обов'язки в контексті мінної загрози. Важливо забезпечити, щоб всі інструкції та політики мінної безпеки були написані зрозумілою мовою та були легкодоступними для консультацій і перегляду;
- впровадження культури мінної безпеки на всіх рівнях українського підприємства. Цього можна досягнути через регулярні зустрічі, семінари й інші заходи, які сприяють зміцненню взаєморозуміння між працівниками, керівництвом агрокомпанії та інструкторами з мінної безпеки;
- регулярний моніторинг й оцінку ефективності впроваджених заходів. Важливо систематично оцінювати ефективність реалізованих політик та процедур охорони праці в контексті мінної безпеки. Це може включати проведення внутрішніх аудитів, анкетувань серед працівників, та аналіз статистики нещасних випадків для виявлення потенційних слабких місць та їх подальшого вдосконалення;
- створення механізмів зворотного зв'язку та консультацій. Це може включати анонімні опитування, спеціальні скриньки для пропозицій і регулярні зустрічі. Зворотний зв'язок допомагає ідентифікувати потенційні проблеми та розробити ефективні стратегії їх вирішення;

- адаптацію та вдосконалення нормативних документів. На основі аналізу стану охорони праці, зворотного зв'язку від працівників і результатів аудитів, положення про систему управління охороною праці, інструкції та інші нормативні документи мають регулярно оновлюватися та удосконалюватися. Це забезпечить відповідність документації актуальним умовам і вимогам мінної безпеки, зменшить ризики притягнення до відповідальності керівників українських агрокомпаній за порушення у сфері охорони праці;
- використання інноваційних технологій для підвищення безпеки. Сучасні технології можуть значно підвищити ефективність системи охорони праці в контексті мінної безпеки. Це може включати використання мобільних додатків для швидкого інформування про виявлення вибухонебезпечних предметів, інтерактивні карти небезпечних зон і безпечних маршрутів пересування, систему екстрених повідомлень та викликів, дистанційне навчання за допомогою веб-платформ, та використання дронів для оцінки та моніторингу потенційно небезпечних зон;
- залучення зовнішніх експертів для консультацій і підтримки. Для забезпечення високого рівня ефективності й актуальності політик мінної безпеки українським компаніям необхідно залучати зовнішніх експертів для консультацій, оцінок ризиків і підтримки в розробці та впровадженні заходів безпеки. Треба мати на увазі, що такі експерти повинні не тільки мати відповідний досвід і підготовку, але й бути належним чином сертифіковані;
- розробку та належне затвердження детальних планів реагування на критичні ситуації. Підготовка до надзвичайних ситуацій, особливо у контексті мінної безпеки, вимагає детального планування та визначення чітких процедур реагування. Роботодавець повинен розробити плани реагування, які місять алгоритми дій для працівників у випадку виявлення вибухонебезпечних предметів, організацію евакуації постраждалих і взаємодію з екстреними службами;
- інтеграцію політик мінної безпеки з іншими аспектами управління агрокомпанією. Мінна безпека не має бути ізольованою частиною системи охорони праці в агрокомпанії та повинна інтегруватися з усіма аспектами управління. Це включає забезпечення зв'язку між різними підрозділами, координацію зусиль спеціалістів та управлінців для створення спільної культури мінної безпеки;
- регулярний аналіз й оновлення політик мінної безпеки. Політики мінної безпеки мають бути динамічними й адаптуватися до змін умов роботи, зовнішнього середовища та законодавства. Проведення регулярних аналізів ефективності впроваджених заходів безпеки, отримання зворотного зв'язку від працівників і внесення відповідних змін до політик мінної безпеки є ключовими для забезпечення їх актуальності й ефективності.

5. Адаптація до вимог законодавства України

Важливим аспектом є адаптація політик мінної безпеки до вимог українського законодавства. Охорона праці в Україні є системою чітко регульованих процедур, включаючи обов'язкові документи та вимоги до їх оформлення. Недотримання цих вимог може тягнути за собою адміністративну й навіть кримінальну відповідальність для керівників компанії.

Інша стаття за темою: Сертифікація послуг з розмінування в Україні

Система охорони праці в українських агрокомпаніях включає кілька десятків документів, які мають бути належним чином оформлені. Адаптація цих документів до політик мінної безпеки та виконання всіх процедур (ознайомлення, оприлюднення, реєстрація) є обов'язковою. Ігнорування цих процедур може стати підставою для притягнення керівника підприємства до відповідальності у разі нещасних випадків.

Наприклад, до таких документів належать:

- положення про систему управління охороною праці, адаптоване до реалій безпекової мінної ситуації;
- положення про порядок проведення навчання та перевірки знань з охорони праці, скориговане для проведення специфічних навчань з мінної безпеки;
- накази, що затверджують положення та вносять зміни щодо мінної безпеки;
- накази про затвердження скоригованого переліку робіт підвищеної небезпеки з урахуванням вимог мінної безпеки;
- накази про призначення осіб, відповідальних за проведення вступного інструктажу з мінної безпеки;
- програми спеціального навчання працівників, скориговані з урахуванням мінної безпеки;
- інструкції з охорони праці, скориговані з урахуванням мінної безпеки;
- посадові інструкції, скориговані з урахуванням мінної безпеки;
- документи, що підтверджують проведення спеціального навчання;
- докази оприлюднення графіків спеціальних навчань із питань мінної безпеки;
- докази ознайомлення працівників із наказами, положеннями й іншими документами, що стосуються мінної безпеки;
- докази проходження працівниками спеціального навчання з питань мінної безпеки;
- матеріали розслідування нещасних випадків, журнал реєстрації осіб, що потерпіли від нещасних випадків, пов'язаних з вибухонебезпечними предметами;
- документи, що підтверджують склад і наявність аптечок, скоригованих з урахуванням мінної безпеки.